

Diarienummer: KS-2024/450

Handläggare: Dan-Erik Pettersson, ekonomichef

Finansdepartementets diarienummer/referens: Fi2024/01521

YTTRANDE

Remissvar över betänkandet SOU 2024:50 Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (Fi2024/01521)

Bakgrund

I juli 2024 lämnades betänkandet "Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn" till regeringen.

Betänkandet remitterades till Knivsta kommun den 11 juli.

Sammanfattning

Knivsta kommun har tagit del av utjämningskommitténs utredning om en ändamålsenlig kommunal utjämning.

Knivsta kommun är i grunden positiv till ett utjämningsystem som innebär likvärdiga förutsättningar för medborgarnas välfärd, oavsett var i landet man bor. Det innebär att ett utjämningsystem bör utgå från att utjämna strukturella skillnader i behov mellan kommuner. En annan viktig princip är att utjämningsystemet inte ska vara möjligt att påverka för de enskilda kommunerna.

I samband med den senaste förändringen i kostnadsutjämningsystemet "Lite mer lika" som trädde i kraft 2020 minskade Knivsta kommuns bidrag till kostnadsutjämnningen med 138 kronor per invånare. Detta förslag, "Nätt och jämnt" har ett tak på 1500 kr per invånare som högsta förändring för enskild kommun, Knivsta kommuns bidrag beräknas minska med 2000 kr per invånare och slår därmed i taket. Den totala effekten motsvarar med dagens folkmängd cirka 31 miljoner kronor, det är en ansenlig sänkning av bidraget från kostnadsutjämnningen.

Knivsta kommuns yttrande

Knivsta kommun anser att förslaget till uppdaterat utjämningsystem har både goda och mindre bra förslag till förändringar. Knivsta tillstyrker förslag som vi bedömer ger legitimitet till utjämningsystemet och som innebär att systemet blir mindre påverkbart, samt förbättrar förutsägbarheten. Det som behöver utvecklas vidare är tillväxtkommunernas utmaningar och behov. Utredningen hänger upp

argumentationen i stort på analyser över kommunernas kostnadseffektivitet snarare än kommunernas strukturellt betingade behov.

Övergripande parametrar i delmodellerna (kostnadseffektivitet, löneläge och gleshet).

Att ha en kostnadseffektiv verksamhet är helt avgörande i en kommun i stark tillväxt som genomfört och genomför stora investeringar i förskola, grundskolor, fritid, teknisk infrastruktur med mera.

Kommitténs betänkande innehåller argumentation för att kommuner som har eller har haft stora investeringar inte generellt har en högre kostnadsnivå för lokaler eller infrastruktur eftersom de antas ha en högre kostnadseffektivitet genom exempelvis nyare fastigheter (energi och yteffektivitet). Knivsta kommun menar att det är inget som skett av sig självt och räkenskapsammandraget inte ger en fullständigt rättvisande bild i alla avseenden.

Genom att arbeta systematiskt med kommunens nettokostnad i alla delar, att säkerställa en hög nyttjandegrad klarar kommunen att bära de högre driftkostnaderna som investeringarna medför (ökad hyreskostnad). Som exempel visar nyckeltalet inskrivna barn per årsarbetare i förskolan en genomsnittlig nivå i Knivsta och nyckeltalet elever per lärare visar däremot ett högt antal elever per heltidslärare (över medianen). I Knivsta finns det ett tydligt samband mellan driftkostnad och stora investeringar i utbyggnad av nya grundskolor som indirekt påverkar ambitionsnivåer för att bedriva pedagogisk verksamhet.

Gällande räkenskapsammandraget finns det risker i att dra slutsatser på hur kommunerna redovisar sina kostnader. Som exempel redovisar kommunen del av idrottshallar som fritidsverksamhet istället för grundskolelokal. Det har medfört att Knivsta kommun har en hög nettokostnad för fritidsverksamhet i kronor per invånare. Det kan därför finnas en risk att felaktiga slutsatser dragits i regressionsanalyserna gällande lokalkostnader.

Det är också mycket tveksamt om analysen ska göras på parametrar som beaktar hur kostnadseffektiv en kommun är snarare än på strukturellt betingade behov, det behöver finnas incitament att bedriva en kostnadseffektiv verksamhet. Knivsta kommun anser därför att alla delmodellerna i synnerhet förskola och skolbarnomsorg samt förskoleklass och grundskola ska beakta strukturellt betingade behov, inte göra kopplingar mot kommunernas kostnadseffektivitet.

Gleshet, den nuvarande modellen för beräkning av gleshet kan inte underhållas eller uppdateras (gäller delmodellerna förskola, grundskola, gymnasieskola, äldreomsorg, politisk verksamhet, administration, räddningstjänst). En uppdatering av modellen för gleshet är nödvändigt för att säkerställa utjämningsystemets legitimitet.

Gleshetsmålet är ett mått som är kopplat till strukturella förutsättningar (småskalighet), frågan är vad som är rätt nivå. Förslaget i delmodellerna förskola och grundskola är ett genomsnittligt avstånd som krävs för att samla 3 000 invånare, i gymnasiemodellen är det 15000 invånare. Kommittén borde motiverat exempelvis varför just 3 000 invånare är en rimlig nivå och en känslighetsanalys vid förändring i nivån.

Knivsta kommun anser att den nya beräkningsmodellen för gleshet behöver kompletteras med ytterligare beräkningar för att belysa skillnader i antaganden

gällande småskalighet för att kalibrera en acceptabel nivå. Knivsta kommun tillstyrker att införa en ny beräkningsmodellen för gleshet på basis att den behöver vara möjlig att underhålla.

En parameter som väcker frågor är förväntat högt löneläge i alla delmodellerna, Knivsta kommun som angränsar till Stockholms län och är en pendlingskommun till en större stad (Uppsala) bedöms i utjämningsystemet ha ett förväntat lågt löneläge enligt en indexmodell baserat på det utfall som erhålls i delmodellerna. Någon redovisning av hur det förväntade löneläget är uppbyggt saknas i betänkande för att bedöma utfallet, men det förefaller sig märkligt att Knivsta kommun som ligger mellan Uppsala kommun och Stockholmsregionen har ett så mycket lägre utfall samtidigt som kommunen konkurrerar om samma kompetens och i samma arbetsmarknadsregion. Knivsta kommun kan varken avstyrka eller tillstyrka en förändring av beräkning av förväntat löneläge som en del av beräkning av avgift/bidrag för de olika delmodellerna.

Delmodell grundskola

Delmodellen beaktar inte socioekonomiska faktorer idag, men i övriga modeller finns en sådan parameter. Bakgrunden är att tidigare utredningar har ansett att det riktade statsbidraget "kunskapsbidraget" avsåg en sådan compensation. Den nya tolkningen är att utjämningsystemet ska utjämna för socioekonomiska skillnader och statsbidraget ska vara ett bidrag för att stimulera utökade insatser.

Knivsta kommun tillstyrker förslaget att lägga till parametern socioekonomi i delmodellen grundskola i enlighet med principen legitimitet till utjämningsystemet. Systemet behöver i grunden ha en likriktning (transparens). Det nuvarande riktade statsbidraget "kunskapsbidraget" behöver dock samtidigt ses över i och med denna förändring för att inte riskera en dubbelkompensering.

Delmodell LSS utjämning

Personalkostnadsindex i LSS utjämningen, Knivsta kommun delar kommitténs uppfattning att användningen av redovisad kostnadsdata i LSS-utjämningen innebär en påverkbarhet som tar bort större delen av de effektivitetsincitament. Principen att systemet inte ska vara möjligt att påverka behöver värnas. Vidare konstateras att inget tydligt samband mellan vårdtyngd och personalkostnadsindex. Knivsta kommun tillstyrker förslaget att ta bort personalkostnadsindex som ersätt med två nya merkostnadskomponenter; en för högt löneläge och en för övergripande administration. Därtill uppdateras prislapparna i modellen.

Riktade statsbidrag

Utjämningskommitténs föreslår att 17 riktade statsbidrag omvandlas till att ingå som generellt statsbidrag till kommunsektorn, samt inrätta principer för användning och kriterier för utformningen av riktade statsbidrag. Knivsta kommun bedömer förslaget som positivt och delar kommitténs uppfattning att det skapar bättre förutsättningar för långsiktighet (förutsägbarhet) och mindre administration. Knivsta kommun tillstyrker förslaget om principer för statsbidrag och inordning till generella statsbidrag.

Matilda Hübinette
Kommunstyrelsens ordförande